

מנחות נה

משה שווערד

1. תוספות מסכת מנחות דף נד עמוד ב ד"ה כשם שתרומה

כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד - מדאורייתא אין שייך בה אומד דחיטה אחת פוטרת את הכרי כדכתיב (דברים יח) ראשית דגנך אלא לפי שנתנו בה חכמים שיעור שייך בה אומד ותרומת מעשר יש לה שיעורא מדאורייתא כדכתיב (במדבר יח) מעשר מן המעשר דלענין זה ודאי לא מקשינן שתפטור בה חיטה אחת אבל אם במתכונ מוסיף ילפינן שפיר מתרומה גדולה.

2. חידושי בתרא

תרו"מ לתרו"ג א"כ מאי אומד שייך בתרו"ג
מדאורייתא אלא ז"ל משום תרו"מ נקט אומד
דאית לי' שיעורא חש"כ התוס' ותרו"מ יש
לה שיעורא מדאורייתא ר"ל וע"ז שייך שפיר
לשון אומד (וכ"ה לשון התוס' בכורות נ"ח
ע"ז ד"ה כשם). אלא שאכתי יש להצין מהו
בכל זאת ההיקש תרו"מ לתרו"ג לענין אומד
כיון דמדאורייתא לא שייך אומד בתרו"ג, וא"ל
דעיקר ההיקש הוא לענין שמא לא ליתן צעין
יפה וה"פ מה תרו"ג ניטלת באומד היינו
דאף דחטה אחת פוטרת הכרי אפ"ה ניטלת
באומד וכדילפי' בירושלמי מונחשז לכס (וכמו
שהוצא בתוס' בסמוך) וכשנותן באומד הרי
צודאי מרצה יותר ממה שצריך אלמא דמן
התורה מצוה ליתן צעין יפה, ולזה הוקש
תרו"מ לתרו"ג דאף דשיעור תרו"מ הוא א'
מעשרה אפ"ה לא יתן אלא באומד ומשום
דע"י אומד יתן צעין יפה וכמו שצארו התוס'
בסמוך דמתוך שירא שלא לפחות נוטל צעין
יפה, ונמצא דעיקר ההיקש הוא לענין שצריך
ליתן צעין יפה.

בתוס' ד"ה כשם שתר"ג ניטלת באומד,
מדאורייתא אין שייך בה אומד דחיטה
אחת פוטרת את הכרי וכו' עכ"ל. נ"ז כוונתם
דבעל תרו"ג לא שייך הלשון אומד דהא
מדאורייתא לית בה כלל שיעורא, אלא לפי
שנתנו בה חכמים שיעור (דעין יפה אחד
מארבעים, צינונית א' מחמישים, עין רעה א'
מס') שייך בה אומד, ומיהו הכא הרי עכ"פ
קאי תנא דצרייתא אדרשא דאורייתא דהוקש

• שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן רא

... ויש לי לומר בזה דבר חדש לא קדמני בזה שום מפרש או פוסק והוא זה, כי המצוה הזאת של
הפרשת חלה אם כי היא מצוה אחת יש בה שני ענינים. הענין האחד הוא להפקיע איסור טבל מן
העיסה כי קודם ההפרשה היא אסורה באכילה וע"י הפרשת החלה מן העיסה כבר הופקע איסור טבל והותרה העיסה באכילה ואף אם אח"כ יחזיק
בעל העיסה את החלה לעצמו ולא יתנה לכהן אין כאן אלא גזל השבט והעיסה הותרה באכילה. ואמנם המצוה העיקרית ליתנה לכהן,
וזה הענין השני שאמרתי שיש במצוה זו, ושני ענינים האלו חלוקים זה מזה שלפטור העיסה אין
לו שיעור כלל מן התורה ואפילו משהו פוטר העיסה כתרומת גורן שחטה אחת פוטרת כל הכרי.

ואמנם הענין השני לקיים מצות נתינה לכהן זהו יש לו שיעור מן התורה כיון דכתיב תתנו צריך שיהיה כדי נתינה...

תוספות רי"ד מסכת קידושין דף נח עמוד ב

חטה אחת פוטרת את הכרי. ראיתי מקשים והא תתן לו כתיב ובעינן כדי נתינה כדדרשי' גבי ראשית הגז. **ונראה לי לתרץ** **דבודאי מצוה ליתן לו דבר חשוב** כדתנן בפ' ראשית הגז וכמה הוא נותן לו משקל ה' סלעים שנאמר תתן לו שיהא בו כדי נתינה. והכי נמי תנן בשלהי פיאה אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חיטים וקב שעור' כו' עד מדה זו אמורה בכהנים ובלויים בישראל. פ' גם כשמחלק תרומה בגורן לכהנים או מעשר ראשון ללויים לא יפחות לכל אחד מחצי קב שיהא בו כדי נתינה. **אבל מיהו אע"פ שמצותו בכך אם אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרם חטה אחת מכל הכרי ניתקן ויצא מידי טבלו אלא שלא קיים מצות נתינה.** וה"נ תנן בפ"ב דתרומות אין תורמין מן הטמא על הטמא ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה כלום ומיית' לה במסכת פסחים בפרק כל שעה וביבמות בפ' האשה פ' אין תורמין מן הטמא על הטמא דאמר קרא תתן ולא לאורו **ואע"פ שמצותו בכך אם תרם ניתקן טובא ואע"פ שחיסר מצוה.** והא דקתני במזיד לא עשה כלום פליגי בה בהאשה רבה רב חסדא אמר לא עשה כלום דאפילו ההוא גריוא הדר לטבליה. ורב זביד אמר לא עשה כלום דאפילו ההוא לתקן את השירים אבל תרומה הוי וכל זה משום קנסא אבל תרומתו מן דינא תרומה היא אע"פ שחיסר מצוה:

שעורי ר' דוד מסכת גיטין דף מז עמוד ב [שסו]

בגדר מצות הפרשת תרומות ומעשרות: רש"י ד"ה מדאורייתא לא וכו' ולא דמי למעשר דאפי' למ"ד אין קנין לא מחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים, דמעשר טביל ואסר ליה באכילה ולא מצוה דרמיה עליה היא, אלא א"כ אוכלן או מוכרן דקא משתרשי ליה, אבל ביכורים מצוה דרמיה עליה היא. **והנה במנ"ח (מצוה רפ"ד סקי"ב) הביא מחלוקת המ"א והט"ז בדין מצות הפרשת תרומה, דהמ"א (סי' ח' ס"ק י"ד) כתב דכל המצוה להפריש תרומ"ע הוי רק אם רוצה לאכול, אבל אם אינו רוצה לאכול אין כאן מצות הפרשה. דלא הוי מצוה חיובית כתפילין וכדומה אלא כמו שחיתשה, שאם רוצה לאכול הוי דין לשחוט. אך הט"ז (ביו"ד סימן א' סקי"ז) כתב דטבל אינו דומה לשחיתשה, דמצות הפרשת תרומה הוי חיוב עליו אפי' אם אינו רוצה לאכול מהתבואה, דהוי זה מצוה בפנ"ע.**

והמנ"ח הקשה על הט"ז, דמדברי רש"י הכא מפורש להיפך, דכתב להדיא דדוקא ביכורים הוי מצוה דרמיה עליה, אבל מעשר לאו מצוה דרמיה עליה הוא אלא א"כ אוכלן או מוכרן דקא משתרשי ליה, וצ"ע. **ואולי י"ל דאין כונת הט"ז דדין הפרשה הוי חיוב על הגברא, אלא רק דהוי כמו מצות נתינה, דכמו דחייב ליתן לכהן וללוי מחמת הממונות, כמו כן נמי הוי חיוב הפרשה.** ושפיר חילק רש"י דאפי' איכא חילוק בין מעשר לביכורים, דביכורים הוי חיוב על הגברא, ולכן אפי' כשמכר לעכו"ם והפירות ברשות העכו"ם כיון דאין קנין הרי הוא מחויב להביא כיון דהוי חיוב גברא. משא"כ מעשר אף דהוי חיוב מצוה בפנ"ע [ולא רק כשרוצה לאכול] מ"מ מחויב הוי רק מחמת הממונות דהוי לכהן וללוי, ולכן כשהפירות של עכו"ם אין עליו חיוב זה.

3. תוספות מסכת מנחות דף נד עמוד ב ד"ה ניטלת באומד

ניטלת באומד - **מצוה לעשות מאומד** דמתוך שירא שלא לפחות נוטל בעין יפה ...

4. רמב"ם יד החזקה הלכות תרומות פרק ג

(י) **תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד** אלא מדקדק בשיעורה ואפילו בזמן הזה שהרי שיעורה מפורש בתורה:

• כסף משנה על הלכות תרומות פרק ג הלכה י

תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד וכו'. ירושלמי בפרק קמא דתרומות וכסתם מתניתין דפ"ד דתרומות **ודלא כאבא אלעזר בן גמלא** דס"פ כל הגט:

5. תוספות על גיטין דף לא/א

ניטלת מאומד. [1] **מצוה לתרום מאומד** דמתוך שירא לצמצם שלא יטול פחות נוטל בעין יפה ... [2] **ויש לומר דרבנן מודו דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד** ולא חשיב מרבה במעשרות במתכיון לאומד יפה אלא במתכיון להרבות ומרבה במתכיון וההיא דבכורות דמוקי לה ר' יוסי כאבא אלעזר בן גמלא ולא כרבנן שמא התם מרבה במתכיון:

6. תוספות מסכת מנחות דף נה עמוד א ד"ה במחשבה

במחשבה - [1] **פי' בקונטרס כדאמר בעלמא נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר משמע שר"ל משום דכתיב ונחשב שרי לאכול בלא הפרשה ושרי נמי בשתיקה ע"י שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר דכל**

זה נפקא מונחשב עוד פי' לשון אחר כפ' בתרא דבכורות (דף נט.) במחשבה שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש אף על פי שעתה אינו מפריש כלום [2] **ור"ל דייבור צריך והא דשריא בלא הפרשה קרי מחשבה** ואשכחן נמי דוכתא דקרי למחשבה דייבור כמו על כל דבר פשע דאמרינן (ב"מ דף מד.) דחייב על המחשבה כמעשה **ונראה דבלא דייבור נמי הוה תרומה** מדתנן במסכת תרומות (פ"א מ"א) חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה חרש שוטה וקטן וקטני סיפא חרש שדברו חכמים שאינו שומע ואינו מדבר משמע הא שומע ואינו מדבר תרומתו תרומה [ומיהו] **בתוספתא דמסכת תרומות מצאתי מפני מה אמרו אלם לא יתרומ מפני שאינו יכול לברך משמע דאי מברך אף על פי שלא ידבר בהרמה שפיר דמי** ופ"ג דשבועות (דף כו:) נמי משמע בהדיא כשגמר בלבו אף על פי שלא הוציא בשפתיו גבי כל נדיב דקאמר דהוה תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד ולא ילפי' מיניהו שבועה ובמה שאוכל בלא הפרשה בזה אין קפידא דלכולי עלמא שרי בכל מקום אף על פי שאינו מפריש עתה כדמוכח ההיא דהלוקח יין מבין הכותים (גיטין דף כה:) דשרי לכולי עלמא אי לאו משום דאין ברירה או משום דחיישין לבקיעת נוד ויש מקומות דשרינן כשאומר מעשר שני לצפנו או לדרמו (דמאי פ"ה מ"א ב) **וא"ת וכיון דשרינן תרומה ע"י שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב** הא תנן במסכת שבת פרק נוטל (דף קמא:) ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה ופריך בגמרא (שם דף קמב.) הא מתקן הוא ושני ר' אלעזר בר"ש היא דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ולהכי לא חשיב תיקון בשבת כשמעלהו כיון שאפשר במחשבה והכא נמי אפשר במחשבה **וי"ל דשאני מדומע שכבר ניתקן אבל תחלת תיקונו של טבל לא הוה שרינן מטעם דאפשר במחשבה ואפי' דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח בבמה מדליקין (שבת דף לד.)** אף על גב דשרי ליתן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר כדמוכח בפ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן.

7. נזר הקודש

ה בא"ד אבל תחילת תקוני של טבל לא שרינן מטעם דאפשר במחשבה יעוי"ש, משמע מדבריהם דרש הפרשה אסור, אבל מותר לתקן באופן שנותן עיניו בצד זה אפילו בשבת, וקשה דלפי"ז מדוע אמרו **טבל הוי מוקצה בשבת כדאיתא בשבת קכ"ז דרוקא** דמאי לא הוי מוקצה מטעם דיכול להפקיר נכסיו וחזי ליה, וקשה הא יכול לתקן ע"י נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, ובשלמא אם אמרינן דאסור עדיין באכילה מטעם שמא יפגע בתרומה אתי שפיר, אבל לדברי התוס' דלעיל דמותר גם באכילה קשה, אמאי הוי טבל מוקצה, ודוחק לומר דבשביב הברכה דהיינו שאפשר דאין מברכין על הפרשה דנותן עיניו, כמו שמצינו דאין מברכין על ביטול חמץ וכתב הב"י בסו' תל"ב דאין מברכין על דברים שבלב יעוי"ש, אבל זה דוחק כיון שאין חסרון בגופה של ההפרשה, — **עוד נראה דשאני התם דכיון דכל עיקר המצוה הוא בלב, משא"כ הפרשת תרומה שעיקרה בהפרשה, אף על פי שמחני גם במחשבה, אבל עכ"פ הלא יש כאן ברכה שתקנו חכמים, ממילא יכול לברך גם בשנותן עיניו בצד זה.** —

ו ונראה דבשבת בודאי אסור לאכול ע"י התיקון שנותן עיניו בצד זה, והיינו דאם יאכל הפירות כולם המתקנות עד שתשאר התרומה, אם כן הרי"ז הפרשה גמורה, דמה לי אם נוטל התרומה, ומה לי אם נוטל החולין, והא דהתירו התוס' באכילה גם טרם שהפריש זהו דוקא בחול, — אבל תמוך מהא דהלוקח יין מבין הכותים, וצ"ע, והנה לדברי הרמב"ם בפכ"ג משבת ה"ט שכתב דאסור הפרשת תרומה בשבת הוא משום מקדיש אתי שפיר בהא דהלוקח יין מבין הכותים דהתם ליכא משום מקדיש כיון דהחלות של התרומה תהי' לאחר השבת.

א תוספות ד"ה במחשבה וכו' ונראה דבלא דייבור נמי הוי תרומה מדתנן חמשה לא יתרומו וכו' הא שומע ואינו מדבר תרומתו תרומה יעוי"ש, והנה אפשר לדחות דאולי שאני זה שהוא אילם, — ומפריש בהרמיזה, וזה נחשב אצלו כדיבור, כמו שמצינו שגם רמיזה כדיבור הוא, ואפשר שמסיים בידיו על מקום התרומה שזה יהי' תרומה, או יש לומר עוד שמפריש ג"כ, ולהכי הרמיזה עם ההפרשה ביחד נחשב הפרשה מעליא כמו דייבור ממש.

ב ונראה דסברת התוס' דאם בעינן דייבור, היינו מפני שהדיבור הוא כמו מקדיש, והיינו דאם אמרינן דבעינן דייבור הכוונה שלא יותפס בחלות התרומה רק באופן זה דייבור, וע"כ דלא מחני שום מעשה המעידה על כוונתו, אם בעינן שיעשה תרומה בפיו שצריך לומר שם תרומה בפירוש, ובזה תבוא החלות להתרומה, וממילא לא יצויר תרומה באלם, וע"כ מוכח מזה דלא בעינן דייבור שיותפס בתרומה.

8. שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן ל

... ומ"ש עוד א"ד מ"ן בשם מחו' הגאון מה' ישעיה פיק נ"י להקשו' על הב"י הנ"ל מדמברכין על הפרשת תרומה אף דניטלה באומד ובמחשבה ...

ולענ"ד בלא"ה לק"מ כיון דשורש ענין הפרשה הוי מעשה ליתנו לכהן, אף שעתה אינו עושה מעשה מ"מ מחשבתו לקראו בשם תרומה שסופו לבא לידי מעשה מקרי מעשה. משא"כ בביטול בלב דנגמר ונעשה הכל במחשבה, /מהשטות/ +ומזה יש להביא ראיה, לשיטת הסוברים בדמאי תקנו חז"ל דצריך ליתן התרומת מעשר בחנם לכהן דלא כדעת הטור יו"ד (סי' של"א) דמוכרה לכהן ממאי דאמרינן בדמאי לא מברכין משום דרוב ע"ה מעשרין, ואם נימא כהטור הא בלא"ה ליכא ברכה כיון דהוי דברים שבלב דהא בדמאי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר וגם סופו לא יבוא לידי מעשה נתינה לכהן, ויש לדחות ובגליון הרמב"ם כתבתי שני ראיות נכוחות דצריך ליתן לכהן בחנם. + כנלענ"ד, בן אחותו תלמידו לימים צעיר מדעת נבער. הק' עקיבא במוהר"מ גינז.

9. הגרי"ז על מסכת תמורה דף ה/א

הרמב"ן מונה מצות עשה (מצוה ט') להפריש מן היפה ועובר על ל"ת (מצוה ז') במפריש מן הרעה על היפה, והוכיח הרמב"ן דזה מ"ע בפני עצמה ולא חלק ממצות תרומה כמו שסובר הר"מ מדתרומתו תרומה הרי דהשלים מצוה זו ע"כ דזהו מ"ע בפני עצמה ע"ש, וראיתו צ"ב דאף דזהו חלק מהמצות תרומה דלא מעכב אבל מ"מ לא השלים המצוה בכל חלקיה, והנראה בזה דהנה במשנה דתרומות (פ"ב מ"ד) מבואר דאם אין שם כהן תורם מן המתקיים ולא מן היפה ע"ש, וצ"ע הלא הדין הוא דבעינן הרמה מן היפה ואיך פקעה מצוה זו ואיסור זה איך מתבטל ובפרט להרמב"ן דזהו מ"ע ול"ת, ובמה נפקע דין זה שצריך להרים מן המתקיים, ועיין בשו"ע (יו"ד של"א סעיף ס"ג) שכתב בזמן הזה שהכל הולך לאיבוד אין צריך להרים מן היפה ודוקא במעשר שניתן ללוי ולעני צריך בזמן הזה הרמה מן היפה ע"ש, וצ"ע כנ"ל הלא איכא מצות עשה ול"ת להפריש מן היפה, והנראה בכל זה דהדין דבעינן יפה הוא מדין נתינה לכהן דהמתנות כהונה מחוייב להיות מן היפה, ומשו"ה באינו מתקיים צריך ליתן מן המתקיים וכן בזמן הזה דאזיל לאיבוד לא שייך דין יפה, דכל הדין דבעינן הפרשה מן היפה הוא משום נתינה לכהן, ולפי"ז אפשר לומר דזה תלוי בפלוגתא של הרמב"ן והרמב"ם דשיטת הר"מ היא דמצות הפרשה ונתינה הם מצוה אחת, והרמב"ן סובר שהם שתי מצוות דמצות הפרשה היא לתקן את הכרי ומצות נתינה היא מצוה אחרת ומנאן לשתי מצוות ע"ש, ולפי"ז כיון דהדין יפה הוא משום נתינה לכהן ע"כ שאינה חלק ממצות הפרשה לתיקון הכרי, וזהו מה שכתב הרמב"ן דכיון דתרומתו תרומה גם בתורם מן הרעה ונתקן הכרי, א"כ ע"כ דזוהי מצוה בפ"ע שירים מן היפה ול"ש למצות הפרשה של תרומה, דבשלמא אם לא היה קדוש ע"כ שזהו דין בהפרשה וא"כ אפשר שאינה מצוה בפני עצמה, אבל אם קדוש גם מן הרע, א"כ היפה זוהי מצוה בפני עצמה להפריש מן היפה ששייכת לנתינת הכהן ולא בתיקון הכרי שזוהי מצות הפרשה תרומה:

- עיין לעיל בדברי התוספות רי"ד מסכת קידושין דף נח עמוד ב ובדברי שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן רא

10. חידושי בתרא

תתקמו) נה. כי אתא ר"ד א"ר אלעזר שאני גרוגרת הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן ע"כ. יש דמקשים דהפירוש בדברי ר"א, דאע"ג דאמרינן לעיל דאי ליכא שיעור עכשיו לאו כלום, שאני גרוגרת, וצ"ב הנפ"מ בין זה לבשר, שגם יכול להחזירה ע"י מים לשיעורו, וצ"ב אי גם בהלכות מאכלות אסורות כגון אכילה ביוהכ"פ אמרינן כן. ולכאורה י"ל דשאני גרוגרת שאבדה מימיה בידי אדם שעשה כן במתכוין, לכן אמרינן דכמו דמיעוטו היה ע"י אדם, גם תיקונו ששייך ע"י אדם מהני ונידון כאילו אינו חסר דתיקונו כעין קלקולו, משא"כ בבשר שמטבע הדברים נתמעט, מי יימר דהא דשייך תיקון ע"י אדם מתני, וכל זמן שלא תיקנו ליכא שיעור, ושייך גם דיחוי לר"ל. ועי"ל דהא דר"א

ועי' "קרבן אורה" שכ' לדקדק מלשון המשנה
 דלכך פתח התנא בלשון רבים "ומשמרן"
 שלא יחמיאו וסיים בלשון יחיד ואם החמיאו
 "שיירי" היינו משום דעיקר לאו דחימוץ איתא
 בכל המנחות הן במנחת קולת הן במנחות
 הנאפות במחצת ובמרחשת ובתנור אבל לאו
 דשיריים לא שייכא אלא במנחת קולת דנקמח
 כשהיא קולת ושייך חימוץ בשיריים משא"כ
 שאר מנחות דנקמחות כשהן אפיוות. לא שייך
 לאו דחימוץ בשיריים כיון דכבר אפיוות ודבר
 אפיו לא שייך חימוץ, וכ' דפשטי' דקראי נמי

דף ג"ה במשנה כל המנחות נלושות בפושרין
 ומשמרן שלא יחמיאו ואם
 [החמיץ את] שיירי עובר בל"ט כז"ל –
 שטמ"ק, ופי' דאם החמיץ אפי' שיירי הנאכל
 לכהנים נמי עובר בל"ט וכדדרשי' בגמ' "לא
 תאפה חמץ חלקם" דאף חלקם של כהנים
 הוא בכלל לא תאפה חמץ.

12. תוספות על מנחות דף נז/א

מנחת נסכים מי פירות הן. ושאר מנחות ידוע דמגבלין במים דשמנן מועט ובענין זה אי אפשר לגבול אבל
 מנחת נסכים שמנה מרובה וס"ד דאין נותן מים:

13. חזון איש – קדשים סימן לה

א) מנחות נ"ג אי מנין לכל המנחות שנלושות בפושרין ומשמרן
 שלא יחמיאו, כא דנלושות במים הוא משום ששמנן
 מועט ואי אפשר לאפותן בלא מים וכמש"כ תו' לקי' נ"ז אי ד"כ
 מנחת, וזהו מכונת התורה אף שלא נאמר, והא דנלושות בפושרין
 משום שהפת יותר טוב כשנלוש בפושרין ואין הפושרין חוצה אלא
 רשות ומשום הידור מלוח מלוח בפושרין, והא דשחיל הבא מנין
 היינו אלא דתנן ומשמרן שלא יחמיאו, ופירוש המשנה שמלוח
 לשמרן לשם מלח והיינו בשעת לישה ועריכה ואפי' נותן דעתו שלא
 יחמיאו ותהי' מלח וכמו במלות מלוח של פסח ואחא שחיל מנין
 ומסיק מתהי' [וכן הוא ברש"י ד"כ מנין, ולא יתכן לפרש מלוח
 לשמרן משום שלא יחמיאו אבל א"ל לשמך דזה לא מלינו בפסח דהא
 בפסח צעיקן לשמך ועוד סברא הוא כיון דחימוץ פוסל לריק שימור],
 ויש לעי' אי גם באכילתן מקיים מלות אכילת מלח מלכד מלות
 אכילת קדשים והא דאמר יצמות מי' אי שאינו אוכלה חלוט אלא
 מלח היינו מפרעי מלות אכילת קדשים וכן נראה, ולא תתפרש אי
 איכא עיכובא בלשן ואפאן שלא לשמן.

14. תפארת ישראל [יכין] מסכת מנחות פרק ה משנה ב

(ח) נלושות בפושרין. [1] שכך יפה לפת:

15. זבח התודה [2]

הפנים לישתו ועריכתו בחוץ וצ"ע: נילושות בפורשין. מלשון זה משמע דלכתחלה מצוה ללוש בפורשין כדי לקיים אח"כ שמירה שלא יחמיצו וכן משמע לעיל בדף נ"ג בגמרא בבעיא דר' פרידא מר'

16. שפת אמת על פסחים דף לו/א

שם בגמ' מ"ש מנחות כו' ... ובוזה י"ל נמי מה דקשה דלכאורה נראה דהא דנילושת בפורשין חיובא היא במנחות [משום דהכי שפיר טפי והוי מן המובחר] ...

17. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן ח

והנה יש לחקור דזה דכל המנחות נילושות בפורשין באיזה מים מגבלה אי צריך דוקא מים של קודש דלכאורה אי לשה במים של חולין כי מקטיר אח"כ הו"ל חולין בעזרה ... ואף לר"י דס"ל בביצה (ל"ט ע"א) דמים ומלח בטלין בעיסה מ"מ י"ל דלכתחילה לא שרינן לעשות במים של חולין דאין מבטלין איסור לכתחילה מיהו אי נימא דצריך מים קדושים היינו ש"ל קדושת הגוף א"כ היה צריך ליטול מים מן הכיור דלא אשכחן מים ש"ל קדוה"ג חוץ ממי הכיור אך לא אשכחן דין זה בשום דוכתא דללוש המנחות צריך ליטול מים מן הכיור ובפשוטו היה לשין במים של חולין ולא תקשה מחולין בעזרה דלאחר לישא כשנותן העיסה לכ"ש מהני הקידוש של הכלי אף להמים ...

18. תפארת ישראל [יכין] מסכת מנחות פרק ה משנה ב

(ט) ואם החמיצו שיריה. אפילו מה שנאכל לכהנים:

19. שפת אמת על מנחות דף נה/א

במשנה כל המנחות נילושת בפורשין. היינו הנאפות וכ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש. מיהו קצת קשה הסיפא ואם החמיץ שירי' דשירים של המנחות הנאפות לא שייך בהו חימוץ דאין חימוץ אחר אפי'. וצ"ל דלצדדין קתני וסיפא מיתוקים במנחת סולת. ומה שהקשו התוס' מלחם הפנים י"ל כיון דהי' אומנים גדולים ללחם הפנים שייך ג"כ זריזים הם כמו כהנים זריזים:

=====

20. דף על הדף מסכת מנחות דף נה עמוד ב

בגמ': (בע"א): אמר ר"ל דאמר קרא לא תאפה חמץ חלקם, אפי' חלקם לא תאפה חמץ וכו', א"כ לכתוב חלקם לא תאפה חמץ וכו' ש"מ תרתי. ובפשטות כוונת הגמ' היא דר"ל יליף מדסמיך חלקם ללא תאפה, אבל המלבי"ם כותב דאי אפשר לפרש הכי, דאיך אפשר לומר שקאי רק אקומץ, והלא הפסוק מדבר על השיריים דכתיב חלקם נתתי וגו'.

ופירש שכוונת ר"ל כך היא, שכיון שהפסוק אמר לא תאפה חמץ חלקם, משמע שהפסוק אומר לא רק המנחה דהיינו הקומץ לא תאפה חמץ [שתי"ו נקבה קאי אמנחה שהיא נקבה], אלא גם חלקם לא יאפה, ובגמרא פרכינן: ואימא כולה להכי הוא דאתא [ר"ל רק על השיריים חייב על האפייה לחודה], ומשני אם כן לכתוב חלקם לא תאפה חמץ, מאי לא תאפה חמץ חלקם, שמע מינה תרתי [דהיינו לא תאפה המנחה, והיא הקומץ חמץ וגם חלקם לא תאפה חמץ, שכל אחד מהם חייב מלקות על האפייה לחוד] ע"כ.

21. תוספות מסכת מנחות דף נה עמוד ב

אף אני אביא לישתה ועריכתה כו' - וא"ת אי דאתרו אכל חדא וחדא אפי' אפה ואפה נמי כמו אל תשתה אל תשתה דנויך (מכות דף כא.) ואי דלא אתרו ביה אלא חדא התראה אמאי חייב דכי ה"ג דייק בפרק בתרא דמכות (דף כ:): גבי דחייב על כל קרחה וקרחה ומוקי לה דסך חמשה אצבעתיה נשא ויש לומר דהכא אפי'

התרו על כל אחת ואחת איצטריך קרא משום דכבר נפסלה והוה אמינא דפטור כדדרשינן לקמן (דף נז).
המתמץ את הכשרה חייב ואת הפסולה פטור קא משמע לך דהכא חייב מאחר דליכא אלא פסול של חמוץ
דמרבינן מהכא מתמץ אחר מתמץ שהוא חייב.

22. יד בנימין

בא"ד אפי' אפה ואפה נמי עכ"ל. ז"ק
אורה" כ' להעיר צוה וז"ל "לדידי
ז"ע כיון דאפייה שני' שלא לצורך הוא וכבר
עשה כל מלאכת האפייה מנ"ל דחייב על האפי'
שני' שהיא שלא לצורך, וגם אחר אפייה תו
ליכא משום מתמץ" וכו' ע"כ. הנה מש"כ
דאחר האפי' תו ליכא משום מתמץ לכא'.

אינו מוכן כלל דהא הכא הרי כבר נתחמזה
העיסה קודם האפי' ושפיר איכא איסור
לאפותה בחימוץ אף שאינו מוסיף חימוץ ע"י
האפי', (ונשלמה אי לא נתחמזה עד אחר

ואמנם לעצם תמיהת ה"קן אורה" לא ידעתי
אמאי לא נוכל לפרש כוונת קושית
התוס' כפשוטו דמש"כ "אפי' אפה ואפה
נמי" הכוונה הוא שאפה חלק מן המנחה
כגון חלה אחת ואח"כ אופה חלה השני' ודמי
שפיר לאל תשמה אל תשמה דנייר ומסתברא
דמתמץ את המנחה אפי' לא החמיץ אלא חלק
מהמנחה דחייב (וכן ראינו להדיא במנ"ח מ'
קל"ה דהמתמץ את המנחה חייב על כל כזית
וכזית יעוי"ש) וא"כ דברי התוס' מתפרשים
כפשטי' וכדנחנא.

והנה לכא' יש ליישב כוונת דברי התוס'
דמיירי שאפה בתחילה עד שקרמו פני'
והוציאו מהתנור ואח"כ הכניסו שנית וגמר
האפייה דחייב שמים, וכן מלאמי למרן ז"ל
ז"ליקוטי הלכות" (ז"תורת הקדשים) שז'
ז"ל "ואפייה נמי כשהראשון אפה רק עד
שנקרמו פני' והשני גמר האפייה ג"כ אפשר
דחייב עכ"ל, אלא שגם צוה ז"ע לפמש"כ
התוס' לקמן נ"ז ע"ז (ד"ה ושמע'י) דמשקרמו
פני' תו לא אחי לידי חימוץ וא"כ לפי מאי

23. חדושי הרשב"א מסכת מנחות דף נה עמוד ב

ואימא אפייה דפרט בה רחמנא ליחייב חדא אינך ליחייב חדא אכולהו. ... וא"ת א"כ לא יכתוב אלא לא תאפה
לבד ולשתוק מלא תעשה, הרי ז"א קושיא משום דבכל כלל ופרט אמרי' אין בכלל אלא מה שבפרט נוכל
להקשות אלא לפי שיש לנו לומר דהכלל נכתב משום דאם לא נכתב כי אם הפרט היינו יכולים ללמוד במה
מצינו על האחרים אם יהיו דומות לאותו פרט שנכתב ולכך כתב כלל ופרט לומר לך דאינו חייב על אותם
שנשארו בכלל אחר הוצאת הפרט.

24. משך חכמה על ויקרא פרק א פסוק י

ואם מן הצאן קרבנו כו', ושחט אותו על ירך המזבח צפונה - הנה נכתב צפון בצאן ולא בבן בקר, אע"ג
בכל מקום כתיב במקום העולה (ד, כד. כט), אלמא דשם עולה הוא נשחט בצפון, ובכל זה נזוהרה התורה להזכיר
צפון רק בצאן ולא בבקר, ומש"ה בפר משיח ובפר העלם דבר לא נזכר במקום העולה, ועיין תו"כ, (עיין פ' ריא,
רנא) וריש פרק איזהו מקומן, (זבחים דף מח) אמרו במדרש (בראשית רבה צד-ה) לפי שצפון מורה על עקדתו
של יצחק שצפון אפרו לזכרון לפני ה' תמיד. והכוונה, שאמרו שרות צפונית פתוחה (בבא בתרא כה),
ומורה על הבחירה החפשית שעשה אברהם אבינו שיהיה מסור נפשו של הישראלי להשם וכמעט ששלל

הבחירה מבניו אחריו, וכמעט הוקבע טבע קיים בנפש הישראלי למסור עצמו על אהבת השי"ת, לכן לא כתיב רק בבן צאן זכר לאילו של יצחק הבא תמורת יצחק, ולכן לא נזכר בבן בקר בהדיא, דגם אלה תשכחנה (ישעיה מט, טו) זה מעשה העגל (ברכות לב:): אשר עשו שור אוכל עשב (ע' תהלים קו, כ) ואינו צפון לפניו.

ובזה א"ש מה דחיי בגמרא (זבחים מח:): על קו"ח בתו"כ (פ' סד) דבן עוף יהיה טעון צפון מקו"ח שמליקתו טעונה כהן, ופריך מה לעולה שכן שחיטתו טעון כלי, דעיקר כלי נפקא לן מקרא דויקח המאכלת כדיליף סוף דם חטאת, (זבחים צו:): וכיון דבן עוף אינו טעון כלי הרי דאינו דומה לאילו של אברהם אבינו שהיה בכלי (והמאכלת דריש (בראשית רבה נו-ד) שמאכלת לישראל שכל מה שאוכלין בעוה"ז הכל בזכות זה) וא"כ שפיר לא טעון צפון משא"כ בכולהו. וזה פרכא חזקה. ולכן בקדושין (דף לו:): לא פריך שכן טעון כלי, דאדרבא בעצמו של כהן דמעכב עדיפא טפי וחשיבא, וכמו דחזו"א דחטאת הפנימי טעון נתינה בעצמו של כהן, (לקמן ד, ו) רק לגבי צפון הכונה דאינו דומה לאילו של אברהם דע"ז עיקר הוראת צפון ודו"ק היטב.

ובזה א"ש מה דאמרו במנחות דף כ"ו ע"ב על העצים (לעיל א, ח) כו' דוקא כו' העולה על המזבח (לקמן ו, ג) אי בעו הכי עביד כו'. פירוש דגבי בן בקר כתב על העצים דאי בעי עביד כמו שעשה אברהם לאיל ששחטו והקטיר ממעל לעצים אשר על המזבח, וגבי אשר ירום (והרים את הדשן. לקמן ו, ג) הדשן דמדבר שם מעולת תמיד שהיא מוכרחת להיות במזבח והיא עולת צאן, לזה אשמע לן דאף אם מקטיר העולה מלמטה לעצים על המזבח ג"כ כשר [אף] דלא הוי דומי' לאילו של אברהם אבינו.

ולפ"ז א"ש מה דאין שעיר נחשון טעון צפון (זבחים דף מח:). משום דאמר בתוספתא ברכות (ד-טז) מפני מה זכה יודא למלכות לפי שקפץ נחשון ושבטו לתוך הים קדש שמו של מקום כו', לכן אינו טעון להזכיר עקידתו של יצחק שכן היה לו מסירת נפש על קדוש השי"ת בים, לכן לא הי' נזקק להצריכו צפון בקרבנות אשר אינן לדורות רק לשעה כמו חטאת דנזבה ליכא ביחיד ודו"ק, ולא היה קרבנו נזכר להזכירו זכות אבות ודו"ק.

• אולם עיין משך חכמה במדבר ז:יב

25. ספר מנחת חינוך - מצוה קלב - אות ו

עיין במנחות כ"ז ע"א בעי הש"ס, אי [עריכת הקרבן בעי] על העצים דוקא או על בסמוך, ע"ש. והקשה אותי הרה"ג מו"ה יעקב ווילנער נ"י אבד"ק ביטש במדינת הגר בעל המחבר ספר בית יעקב על מסכת עירובין, דהא כיון דחזו"א דהש"ס יליף לענין קרבנות מעקידה, כמבואר בתמיד ל"א ע"ב לענין עקידת יד ורגל, וכן לענין השחיטה דבעינן שיהיה בדבר התלוש, וכלי שרת של מתכות דומיא דמאכלת, כמבואר בחולין ט"ז ע"א ובזבחים צ"ז ע"ב, א"כ אמאי לא יליף הש"ס גם הכא מקרא דעקידה דכתיב [בראשית כ"ב, ט'] וישם אותו על המזבח ממעל לעצים, הרי דעל העצים דוקא. והשבתי דלא מיבעיא לדעת הר"מ פ"ד ממצעשה הקרבנות ה"ז דהא דבעינן שיהיה הסכין מכלי שרת ושל מתכות הוא רק לכתחילה, א"כ הרי דסובר דרק לכתחילה ילפינן, [1] וא"כ הוי כאן האיבעיא לענין דיעבד, אך גם לדעת התוס' בחולין ג' ע"א ד"ה כגון ובזבחים מ"ז ע"א ד"ה איזהו, דגם בדיעבד מעכב, ועיין לחם משנה שם, ג"כ אתי שפיר, דהרי בלאו הכי לכאורה קשה, דבזבחים נ"ח ע"א דמרבה הש"ס מקרא [דזבחת עליו את עולותיו ואת שלמית שמות כ', כ"א] דאי שחט קדשים בראשו של מזבח דכשרים, ולכאורה בלאו הכי למה לא נילף מעקידה, דנהי דגילתה תורה גבי קדשים דבעינן ירך המזבח [ויקרא א', י"א], מ"מ אינו לעיכוב, כיון דעקידה היה ככל עסק קרבן ואפילו הכי הוי בעי לעשות השחיטה על המזבח, [2] ועל כרחך צריך לומר, דהש"ס סובר כיון דגילתה תורה על ירך, אפיקתיה מהך דעקידה, ואמרינן, דבזה דהיה רוצה לשחוט על גבי המזבח היתה הוראת שעה לבד. ולפי זה ממילא דלא קשה מידי ג"כ מהאי דממעל לעצים, דכיון דחזו"א דהשחיטה היתה הוראת שעה שיהיה דוקא על המזבח, א"כ אפשר דהקפידה תורה שיהיה השחיטה ג"כ על העצים דוקא, וא"כ אין ללמוד משם לענין הקרבה דעל העצים דוקא, דשם שאני דמשום דהוי הוראת שעה השחיטה הוי ממעל לעצים דוקא, אבל בהקרבה הוי שפיר בעיא, ואתי שפיר ודו"ק -

=====

א. איזהו מקומן מסכת מנחות דף נה עמוד א

א] לאו דחימוץ שירים שייך לכאורה רק במנחת סולת:

המשנה פתחה בלשון רבים "ומשמרן שלא יחמיצו" וסיימה בלשון יחיד "ואם החמיצו שייריה", ודקדק מזה הקר"א דעיקר לאו דחימוץ איכא בכל המנחות אבל לאו דשירים שייך דוקא במנחת סולת דנקמצת כשהיא סולת ושייך חימוץ בשירים, [דהגם שיש דיעות בראשונים אם גם מנחת סולת נאפית י' חלות, מ"מ ודאי דלכו"ע נקמצת בעודה סולת - ע' בזה בדברינו לעיל יח. על רד"ה לא פתח, ולקמן נט. על רד"ה כל היכא], דאילו שאר המנחות שנקמצות כשהן אפויות לא שייך חימוץ בשירים, ודקדק נמי דהדרשא דמייתי מקרא ד"לא תעשה חמץ" דילפינן לכל העשיות נאמר בכל המנחות, וקרא ד"לא תאפה חלקם" דילפינן מינה שירים נאמר במנחת סולת.

וכאלו הדברים ממש כתב גם בהגהות חש"ל, וכ"כ השפ"א (במשנה) בקצרה. אכן בשם גדול אחד כתב הקר"א דאף במנחה הנאפית אם לאחר האפייה מחזירין לסולתן ומחמצן יש בזה שם חמץ, עי"ש.
ועל דקדוק הקר"א משינוי לשון המשנה, יש להעיר דהברייתא דסדר המנחה המובאת בסוטה יד: מסיימת "ואין אסורין אלא מלחמץ", וקאי אשירים של כל המנחות. והנה פשיטא להו לקר"א ולחש"ל דבמנחת סולת אין שייך חימוץ אלא בשירים, דאילו קודם קמיצה אם לש או אופה המנחה בחימוץ אינו לוקה דהוי עשיות שלא לצורך, דלא חייבה התורה אלא בעשיות הנצרכות, [ועוד דנפסלה המנחה - עי' חש"ל הנ"ל], אכן השפ"א (על תוס' נה: ד"ה א"כ) נסתפק בזה לדינא.

ב. איזהו מקומן מסכת מנחות דף נה עמוד א

ומיהו בתוספתא דמסכת תרומות מצאתי וכו' - הצ"ק מחק תיבת 'ומיהו' משום דמייתי סייעתא מהאי ברייתא, אמנם ברה"ז מקיים הגירסא ומפרש דכוונת תוס' להוכיח שאפילו לכתחילה שרי אילם לתרום מבחינת התרומה גופה, וכל מה דלכתחילה לא יתרום הוא מחמת הברכה, דאילו ממתיני' משמע דמבחינת התרומה עצמה כשר רק דיעבד. וע"ע טה"ק.

ג. חדושי הגרי"ז מסכת מנחות דף נה עמוד ב

בגמ' יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם ת"ל לא תאפה אפיה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפ"ע אף אני אביא לישתה ועריכתה וכו', וצ"ע איזה דין כלול בזה, אי דחידשה תורה רק דחייב על אחת או דחידשה התורה דהוי ג"כ בעיקרו חילוק מלאכות כמו בשבת, ונפ"מ אי בעי התראה בין כל מלאכה או דסגי בהתראה אחת על כל המלאכות וג"כ יהיה חייב על כל מלאכה כמו בשבת, ולדברי התוס' (בד"ה אף אני) דהקשו וא"ת אי דאתרו אכל חדא וחדא אפילו אפה ואפה נמי כמו אל תשתה אל תשתה דנזיר ואי דלא אתרו בו אלא חדא התראה אמאי חייב ע"ש, ואי נימא דחידוש הקרא הוי דחשיב חילוק מלאכות א"כ צ"ע קושית התוס' דלא דמי כלל לאפה ואפה, ומוכרח דליכא כלל הכא דין חילוק מלאכות ומלאכת לישא דאפילו היה כמה אפיות, אלא דצ"ע דלקמן (דף נ"ו ע"א) אמר ר"פ אפאה לוקה שתים אחת על עריכתה ואחת על אפייתה, וע"ש בפירש"י משום דבמלאכת אפיה איכא בה תרתי מלאכות, ואי נימא דליכא כלל חילוק מלאכות א"כ צריך עיון מדוע חייב תרתי כיון דמלאכה אחת היא וצ"ע, ואפשר דזה הוי כמו שסך חמש אצבעות נשא דחייב על כל קרחה וקרחה וכמו"כ הכא אף על גב דמעשה אחת הוי שתי מלאכות ולא אמרינן חילוק במחמץ מ"מ חייב שתים וצ"ע, (ועוד צ"ע דלא דמי להתם דהתם מה שהם חמש אצבעות זהו דמחלק שיחשב לחמש מלאכות אבל הכא הא במעשה אפי' אחת היא דמעשה אפיה ועריכה וצ"ע).

• איזהו מקומן מסכת מנחות דף נה עמוד ב

אף אני אביא לישתה ועריכתה וכל מעשה יחידי שבה - בחי' הגרי"ז חקר האם חידשה התורה רק דחייב על כל אחת, או דקמ"ל דלישה ועריכה וכו' הוי חילוק מלאכות ביסודם כמו לענין מלאכות דשבת, ונפ"מ אי בעי התראה לכל עשייה או דסגי בהתראה אחת על כולן, והוכיח מתוס' (ד"ה אף) דאין כאן חילוק מלאכות, אכן מהגמ' לקמן נ"ו. במימרא דרב פפא "אפאה לוקה שתים" משמע דיש חילוק מלאכות, עי"ש בדבריו.

ד. איזהו מקומן מסכת מנחות דף נה עמוד ב

ד"ה אף אני - וא"ת אי דאתרו אכל חדא וחדא אפי' אפה ואפה נמי - הקר"א הבין דר"ל דאותה המנחה אפה וחזר ואפה, ותמה דאפייה שניה היא שלא לצורך ומדוע יתחייב עליה, [ואזיל לשיטתו דפשיטא ליה דעשייה שלא לצורך אין חייב עליה, וראה בדברינו על מתני' לעיל ע"א (ד"ה החמיצו, סוף אות א') דהשפ"א נסתפק בזה]. אך באמת בפשטות י"ל דכוונת תוס' דעל כל אפיית חלה בפני עצמה יתחייב.
ובעיקר קושית תוס' - הקר"א וראמ"ה ושפ"א (ד"ה בגמ') וחי' הגרי"ז (סוף נה:) תירצו דפשטות הברייתא ודאי דמיירי בהתרה על כל אחת ואחת, ואתי הברייתא לאשמעין דלא תימא דחייב דוקא באפייה שכבר נגמרו כל מעשיה, קמ"ל דאף על כל מעשה יחידי חייב בפ"ע. ועי' טה"ק דמישב טה"ק, עי"ש. אמנם בחי' הגרי"ז ואי דלא אתרו ביה אלא חדא התראה אמאי חייב - המצפ"א כתב די"ל דאפילו בחדא התראה גלי קרא לחלק ולחייב על כל מעשה בפני עצמו ודמי לגופין מחולקין, וכע"ז מישב טה"ק, עי"ש. אמנם בחי' הגרי"ז (ד"ה בגמ', וד"ה והנה) כתב דמתוס' מוכח דס"ל דאין כאן דין חילוק מלאכות, אולם מפירש"י לקמן נ"ו. במימרא דרב פפא מוכח דס"ל דיש חילוק מלאכות. ולדבריו שפיר י"ל כגון שהתרו בו אחת.